

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ІМЕНІ П. Л. ШУПИКА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради НУОЗ України
імені П. Л. Шупика

Протокол від 21.12.2022 № 10

Заступник голови вченої ради
чл.-кор. НАМН України
професор

Олександр ТОЛСТАНОВ

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
у сфері післядипломної освіти
(підготовка в інтернатурі)

Галузь знань:	22 «Охорона здоров'я»
Спеціальність:	222 «Медицина»
Вид освітньої діяльності:	сфера післядипломної освіти – підготовка в інтернатурі
Професійна кваліфікація:	лікар-спеціаліст «Хірургія»

ПЕРЕДМОВА

Ця освітня програма розроблена на основі передового світового досвіду і сучасних тенденцій підготовки лікарів-інтернів за спеціальністю «Хірургія».

Освітня програма ґрунтується на положеннях Конституції України, законах України "Про освіту", "Про вищу освіту", "Про професійний розвиток працівників", Наказу МОЗ України від 14 липня 2022 року № 1219 "Про затвердження примірних програм підготовки в інтернатурі за спеціальностями «Акушерство та гінекологія», «Внутрішні хвороби», «Дитяча хірургія», «Епідеміологія», «Неврологія», «Офтальмологія», «Ортопедія і травматологія», «Педіатрія», «Психіатрія», «Хірургія», «Стоматологія», «Медична психологія», «Медицина невідкладних станів», «Інфекційні хвороби», Наказу МОЗ України № 1254 від 22 червня 2021 року "Про затвердження Положення про інтернатуру та вторинну лікарську (провізорську) спеціалізацію", зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 17 серпня 2021 року за № 1081/36703; Наказу МОЗ України від 16.03.2022 р. № 493 "Про внесення змін до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 22 червня 2021 року № 1254", Наказу МОЗ України № 805 від 13 травня 2022 року "Про внесення змін до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 22 червня 2021 року № 1254", Довідника кваліфікаційних характеристик професій. Випуск 78 «Охорона здоров'я»; Статуту НУОЗ України імені П. Л. Шупика та інших локальних нормативних документів, що регламентують підвищення кваліфікації та підготовку фахівців галузі знань «Охорона здоров'я» на післядипломному етапі.

Програмні результати навчання (ПРН) за освітньою програмою у сфері післядипломної освіти (підготовка в інтернатурі) – знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти й які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх та практичних компонентів, що передбачають оволодіння компетентностями, визначеними Національною рамкою кваліфікацій (Довідника кваліфікаційних характеристик професій. Випуск 78 «Охорона здоров'я») для лікаря-спеціаліста за спеціальністю «Внутрішні хвороби».

Під час навчання за освітньою програмою у сфері післядипломної освіти (підготовка в інтернатурі) за спеціальністю «Хірургія» лікарі-інтерни мають усі права і несуть відповідальність за свої дії відповідно до чинного законодавства.

Рецензенти:

БІЛЯЄВА Ольга д.мед.н. професор, професор кафедри загальної та
Олександрівна невідкладної хірургії НУОЗ України імені П. Л. Шупика

ІОФФЕ Олександр д.мед.н. професор, завідувач кафедри загальної хірургії
Юлійович №2 НМУ імені О.О. Богомольця

СКЛАД РОБОЧОЇ ГРУПИ

<p>ФЕЛЕШТИНСЬКИЙ Ярослав Петрович</p>	<p>д.мед.н. професор, завідувач кафедри хірургії і проктології НУОЗ України імені П. Л. Шупика</p>
<p>ЙОСИПЕНКО Михайло Олексійович</p>	<p>к.мед.н. доцент, доцент кафедри хірургії і проктології НУОЗ України імені П. Л. Шупика</p>
<p>САВОЛЮК Сергій Іванович</p>	<p>д.мед.н. професор, завідувач кафедри хірургії та судинної хірургії НУОЗ України імені П. Л. Шупика</p>
<p>ГЕТЬМАН Вадим Григорович</p>	<p>д.мед.н. професор, завідувач кафедри торакальної хірургії та пульмонології НУОЗ України імені П. Л. Шупика</p>
<p>ВИСОЦЬКИЙ Аркадій Григорович</p>	<p>д.мед.н. професор, професор кафедри торакальної хірургії та пульмонології НУОЗ України імені П. Л. Шупика</p>
<p>ВІТОВСЬКИЙ Ростислав Мирославович</p>	<p>д.мед.н. професор, професор кафедри хірургії серця та магістральних судин НУОЗ України імені П. Л. Шупика</p>
<p>ГОРДІЙЧУК Прокіп Іванович</p>	<p>д.мед.н. професор, завідувач кафедри онкології НУОЗ України імені П. Л. Шупика</p>
<p>ЦИГАНКОВ Володимир Петрович</p>	<p>к.мед.н. доцент, доцент кафедри комбустіології та пластичної хірургії НУОЗ України імені П. Л. Шупика</p>

1. Профіль освітньої програми
Спеціальність «Хірургія»
Галузь знань «22 Охорона здоров'я»

1 – Загальна інформація	
Повна назва закладу вищої освіти та структурного підрозділу	Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика
Ступінь вищої освіти та назва кваліфікації мовою оригіналу	післядипломна освіта, інтернатура, лікар-спеціаліст Хірургія»
Офіційна назва освітньо-професійної програми	Освіта дорослих, післядипломна освіта у сфері охорони здоров'я, спеціалізація (первинна) Спеціальність «Хірургія» Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»
Тип диплому та обсяг освітньої програми	Сертифікат лікаря Тривалість підготовки в інтернатурі: 33 місяці (5940 год.) (198 кредитів ECTS). Освітня частина: (заклади вищої або післядипломної освіти) 9 місяців (1620 год., 54 кредити ECTS), три місяці щорічно (18 кредитів ECTS на рік). Практична частина: (бази стажування) 24 місяці (4320 год., 144 кредити ECTS.)
Наявність акредитації	
Цикл/рівень	Сфера післядипломної освіти (первинна спеціалізація)
Передумови	Другий (магістерський) рівень вищої освіти за спеціальністю 222 «Медицина» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» (розповсюджується на післядипломну підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст» за спеціальностями кваліфікації «Лікар» за спеціальностями 7.12010001 «Лікувальна справа»).
Мова(и) викладання	українська
Термін дії освітньої програми	5 років
Інтернет-адреса постійного розміщення опису освітньої програми	https://www.nuozu.edu.ua/nv/po/internatura/informatsiia-pro-osvitno-naukovi-prohramy-ta-navchalno-metodychne-zabezpechennia
2 – Мета освітньої програми	
Метою програми є якісна теоретична та практична підготовка лікарів-інтернів відповідно до вимог системи якості підготовки кадрів для сфери охорони здоров'я до атестації з метою присвоєння звання «Лікар-спеціаліст» за спеціальністю «Хірургія», формування здатності застосовувати набуті знання, вміння та практичні навички у подальшій самостійній професійній діяльності.	
3 – Характеристика освітньої програми	
Предметна область (галузь знань, спеціальність, спеціалізація)	Галузь знань: Охорона здоров'я Спеціальність 222 Медицина Спеціалізація «Хірургія» Об'єктами вивчення є: знання та професійні навички з питань діагностики та лікування основних хірургічних захворювань, оволодіння і засвоєння основних хірургічних навичок та етапів

	<p>операційних втручань.</p> <p>Цілі навчання: забезпечення набуття лікарями-інтернами компетентностей, необхідних для отримання кваліфікації лікаря-спеціаліста, їх професійної готовності до самостійної діяльності за фахом, який ґрунтується на академічній доброчесності, медичній етиці та деонтології, доказовій медицині</p> <p>Інструменти та обладнання: пристрої, прилади та обладнання для клінічної, функціональної та інструментальної діагностики, необхідні для навчання в інтернатурі.</p>
Орієнтація освітньої програми	Освітньо-професійна, прикладна
Основний фокус освітньої програми та спеціалізації	Освітньо-професійна програма спрямована на підготовку висококваліфікованих фахівців лікарів-хірургів, які володіють сучасними знаннями і необхідними практичними навичками та спроможні розпочати професійну діяльність у закладах охорони здоров'я, міжнародних проектах чи урядових структурах охорони здоров'я. Відповідає вимогам роботодавців у сфері охорони здоров'я «Хірургія» Ключові слова: хірургія, компетентність, практичні навички, програмні результати, медицина, лікар, вища освіта
Особливості програми	Програма базується на сучасних наукових результатах і засадах доказової медицини у сфері хірургії. Програма забезпечує набуття та вдосконалення високого рівня знань та професійних навичок з питань діагностики та лікування основних хірургічних захворювань, оволодіння і засвоєння основних хірургічних навичок та етапів операційних втручань. Узгоджена з аналогічними програмами країн Європи і США. Орієнтує на подальший розвиток, у рамках якого можлива подальша професійна та наукова кар'єра (теоретична та прикладна). Передбачає стажування і проходження практики у хірургічних центрах за кордоном. Орієнтована на застосування спеціальних інформаційних технологій (передачу медичної інформації, застосування експертних систем і баз даних) з метою оптимізації і підвищення ефективності діагностичного і лікувального процесу. Формує фахівців з новим клінічним мисленням, стратегічним стилем здатних генерувати інноваційні технології, викладати, проводити дослідження у сфері надання хірургічної допомоги.
4 – Придатність випускників до працевлаштування та подальшого навчання	
Придатність до працевлаштування	Професійна робота за ДК 003:2010 2221.2/20517 лікар-хірург
Подальше навчання	Безперервний професійний розвиток. Можлива подальша підготовка на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти. Здобуття додаткових кваліфікацій та лікарських спеціалізацій (вторинних) в системі освіти дорослих. Робочі місця у закладах охорони здоров'я, самостійне працевлаштування

5 – Викладання та оцінювання	
Викладання та навчання	Особистісноцентроване, особистісно орієнтоване навчання, компетентнісний підхід; активні та інтерактивні методи навчання, самонавчання; сучасні освітні технології; проблемна, інформаційно-комунікаційна, тренінгові тощо.
Оцінювання	<p>Для визначення початкового рівня знань і практичних навиків на початку першого року навчання на кафедрі проводиться базовий контроль знань, який складається з двох етапів. Перший етап – перевірка рівня оволодіння практичними навиками, який проводиться у відділенні біля ліжка хворого із заповнення відповідних атестаційних листків, другий етап – тестовий контроль, який проводиться у вигляді вирішення тестових завдань чи у вигляді комп'ютерного контролю. Результати базового контролю враховуються при складанні індивідуального плану підготовки в інтернатурі. Викладання кожного розділу дисциплін закінчується перевіркою засвоєння практичних навичок з даної дисципліни.</p> <p>При завершенні очної частини першого року навчання в інтернатурі на кафедрі вищого закладу освіти проводиться підсумковий контроль, що включає в себе тестовий контроль рівня знань та умінь, перевірку професійної практичної підготовки лікаря-інтерна, співбесіду. Практична частина підсумкового контролю знань лікарями інтернами може розпочинатись заздалегідь, шляхом їх участі в клінічних, інструментальних, санітарно-епідеміологічних обстеженнях, виробничих процесах тощо у присутності викладача. Лікарі-інтерни, які не атестовані за результатами підсумкового контролю або не з'явилися на нього без поважних причин, зобов'язані пройти підсумковий контроль у терміни, погоджені з деканатом (відділом) інтернатури, але не пізніше двох місяців від початку нового навчального року. Повторне нескладання підсумкового контролю кваліфікується як невиконання навчального плану. На перших заняттях другої частини очного циклу розглядаються стан виконання індивідуального навчального плану інтерна, дискусійні та проблемні питання, що виникли під час проходження інтернатури на базах стажування.</p> <p>По закінченні терміну підготовки в інтернатурі лікарі-інтерни підлягають атестації для визначення знань і практичних навиків з присвоєнням звання лікаря-спеціаліста із спеціальності «Хірургія».</p> <p>За період навчання в інтернатурі лікар-інтерн повинен скласти ліцензований іспит “Крок-3”, який є обов'язковою частиною державної атестації для присвоєння кваліфікації лікаря-спеціаліста, базується на освітньо-професійній програмі підготовки спеціаліста за спеціальність «Хірургія» в інтернатурі, що визначено відповідними регламентуючими документами.</p> <p>Атестація лікарів-інтернів включає в себе: контроль знань та умінь за комп'ютерними тестуючими програмами, оцінювання практичної підготовки – у формі іспиту з оволодіння практичними навичками, співбесіду за спеціальністю для лікаря-інтерна, яка є формою підсумкової оцінки рівня засвоєння навчальної програми інтернатури.</p>

	<p>Комп'ютерний контроль знань та вмінь проводиться в комп'ютерному класі вищого закладу освіти за тестовими комп'ютерними програмами, затвердженими Міністерством охорони здоров'я України, в присутності членів державної атестаційної комісії.</p> <p>При проведенні оцінки володіння практичними навичками лікарі-інтерни підлягають обов'язковому контролю вміння провести обстеження хворого, тлумачити результати допоміжних досліджень, провести диференційний діагноз, виставити клінічний діагноз, призначити лікування конкретному хворому, надати невідкладну допомогу (включаючи проведення серцево-легеневої реанімації на тренажері), вирішити питання експертизи працездатності.</p> <p>Співбесіда як форма підсумкової оцінки рівня засвоєння навчальної програми інтернатури проводиться з кожним лікарем-інтерном. За результатами співбесіди з урахуванням оцінок попередніх етапів приймається рішення про рівень підготовки лікаря-інтерна і присвоєння йому звання лікаря-спеціаліста.</p> <p>Проведення атестації та підведення її підсумків регламентуються «Положення про інтернатуру».</p>
<p>Академічні права особи, що навчається</p>	<p>Лікарі-інтерни мають право:</p> <ul style="list-style-type: none"> • користуватися лабораторіями, кабінетами, аудиторіями, читальними залами, бібліотеками та іншими навчальними і допоміжними підрозділами бази стажування лікарів-інтернів та закладу вищої освіти, що здійснює підготовку лікарів-інтернів, в якому вони навчаються в інтернатурі; • брати участь у виробничих нарадах кафедр в частині обговорення питань удосконалення освітнього процесу та інших питань, пов'язаних з навчанням лікарів-інтернів; • здійснювати діяльність з відповідної спеціальності з прогресивним рівнем складності під час проходження програми інтернатури; • ініціювати зміну бази лікарів-інтернів у порядку, визначеному пунктом 2 розділу VII цього Положення, у разі ненадання базою стажування обсягу роботи відповідно до програми підготовки в інтернатурі з певної спеціальності. <p>брати участь у науково-практичних конференціях, та інших навчальних заходах, які за тематикою відповідають програмі навчання в інтернатурі.</p>
6 – Програмні компетентності	
<p>Інтегральна компетентність (ІК)</p>	<p>Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі надання екстреної та планової хірургічної допомоги, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки, проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог</p>
<p>Загальні компетентності (ЗК)</p>	<p>ЗК 01. Здатність спілкуватися другою (іноземною) мовою. ЗК 02. Здатність навчатися та самонавчатися. ЗК 03. Здатність до усного та письмового спілкування державною мовою</p>

	<p>ЗК 04. Здатність бути критичним та самокритичним.</p> <p>ЗК 05. Здатність діяти на підставі етичних суджень.</p> <p>ЗК 06. Здатність знаходити, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел.</p> <p>ЗК 07. Здатність застосовувати знання на практиці.</p> <p>ЗК 08. Здатність працювати в команді та брати на себе відповідальність.</p> <p>ЗК 09. Здатність до абстрактного та аналітичного мислення й генерування ідей.</p> <p>ЗК 10. Здатність до конструктивної взаємодії з іншими людьми, незалежно від їх походження та особливостей культури, і поваги до різноманітності.</p> <p>ЗК 11. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.</p> <p>ЗК 12. Відповідально ставитися до завдань і обов'язків.</p>
<p>Фахові компетентності (ФК)</p>	<p>ФК 01. Знати організацію планової та невідкладної допомоги населенню країни (загальні питання), організацію роботи в хірургічному відділенні і в кабінеті поліклініки, перев'язочній, операційній.</p> <p>ФК 02. Знати організацію медичної допомоги населенню за умов виникнення екстремальних ситуацій з масовими ушкодженнями.</p> <p>ФК 03. Знати основні питання клінічної анатомії.</p> <p>ФК 04. Знати нормальну фізіологію систем організму, етіологію та патогенез хірургічних захворювань.</p> <p>ФК 05. Орієнтуватись в константах гомеостазу, їх порушеннях та корекції.</p> <p>ФК 06. Інтерпретувати результати загальних та спеціальних методів дослідження, робити на основі цих даних узагальнення та практичні висновки.</p> <p>ФК 07. Знати питання асептики та антисептики в хірургії. основні документи, які регламентують заходи з підтримання санітарно-епідеміологічного режиму хірургічних відділень.</p> <p>ФК 08. Знати основи фармакотерапії (зокрема антибіотико- та гормонотерапії), основи імунології, антибіотикопрофілактики в хірургії</p> <p>ФК 09. Знати клінічну симптоматику основних хірургічних захворювань, особливості їх перебігу у дітей, диференційну діагностику хірургічних хвороб з суміжною (урологічною, гінекологічною, терапевтичною) патологією.</p> <p>ФК 10. Знати основи фізіотерапії, курортології, лікувального масажу та інших параклінічних методів.</p> <p>ФК 11. Знати основи дієтології.</p> <p>ФК 12. Знати питання специфічних хірургічних інфекцій (правець, сказ тощо).</p> <p>ФК 13. Знати основи післяопераційної реабілітації та положення про тимчасову та стійку втрату працездатності.</p> <p>ФК 14. Вміти провести цілеспрямоване клінічне обстеження хворого.</p> <p>ФК 15. Визначити необхідний обсяг лабораторних, рентгенологічних та інших спеціальних досліджень, прокоментувати їх результати.</p> <p>ФК 16. Вміти чітко визначити тяжкість стану хворого та обсяг</p>

	<p>реанімаційних заходів.</p> <p>ФК 17. Вміти надати невідкладну допомогу хворим в термінальних ситуаціях (масаж серця та інші заходи для відновлення його роботи, штучне дихання, термінова коніотомія/трахеостомія, зупинка зовнішньої кровотечі, профілактика та лікування шоку, промивання шлунка при отруєннях та інші маніпуляції).</p> <p>ФК 18. Визначити показання для госпіталізації за профілем та організувати її.</p> <p>ФК 19. Провести диференційну діагностику захворювання у дорослих та дітей, в разі потреби організувати консультацію профільних спеціалістів.</p> <p>ФК 20. Вміти обґрунтувати тактику консервативного та операційного лікування хворих з хірургічними захворюваннями.</p> <p>ФК 21. Вміти обґрунтувати показання до проведення операції з урахуванням стану хворого, необхідності передопераційної підготовки та методів знеболення.</p> <p>ФК 22. Вміти визначити групову і реzus-приналежність крові, проводити проби на індивідуальну сумісність, переливати компоненти крові та кровозамінні розчини, діагностувати гемотрансфузійні ускладнення та застосовувати заходи боротьби з ними.</p> <p>ФК 23. Вміти застосувати принципи післяопераційного лікування хворих.</p> <p>ФК 24. Вміти своєчасно діагностувати і лікувати післяопераційні ускладнення.</p>
7 – Програмні результати	
	<p>ПРН 01. Володіти фаховими знаннями, вміннями, навичками при виконанні практичної діяльності в галузі хірургії</p> <p>ПРН 02. Здатність демонструвати високий ступінь самостійності, відповідальності при веденні хворих хірургічного профілю, визначати принципи та характер лікування (консервативне, оперативне) захворювання</p> <p>ПРН 03 . Визначати тактику надання екстреної медичної допомоги на підставі діагнозу невідкладного стану, надавати екстрену медичну допомогу на підставі діагнозу невідкладного стану.</p> <p>ПРН 04. Інтерпретувати та аналізувати інформацію з використанням новітніх інформаційних технологій</p> <p>ПРН 05. Проводити відбір та використовувати уніфіковані клінічні протоколи щодо надання медичної допомоги, що розроблені на засадах доказової медицини; розробляти та використовувати локальні протоколи надання медичної допомоги.</p> <p>ПРН 06. Визначати наявність та ступінь обмежень життєдіяльності, виду, ступеню та тривалості непрацездатності з оформленням відповідних документів.</p> <p>ПРН 07. Організувати роботу медичного персоналу; формувати раціональні медичні маршрути пацієнтів; організувати взаємодію з колегами, організаціями та установами; застосовувати інструменти просування медичних послуг.</p>

	<p>ПРН 08. Дотримуватися етичних принципів при роботі з пацієнтами, їх родичами, колегами по роботі.</p> <p>ПРН 09. Дотримуватися професійної доброчесності, нести відповідальність за результати лікування, профілактики, реабілітації; соціально-економічних та біологічних детермінант на здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції.</p>
8 – Ресурсне забезпечення реалізації програми	
Кадрове забезпечення	Всі науково-педагогічні працівники, залучені до реалізації освітньої складової навчальної програми, повинні бути співробітниками ЗВО, мати підтверджений рівень наукової і професійної активності.
Матеріально-технічне забезпечення	Наявність навчальних та лекційних аудиторій, забезпечених комп'ютерними робочими місцями, мультимедійним обладнанням, технічними засобами навчання; бібліотек; клінічних баз; навчально-тренінгових центрів.
Інформаційне та навчально-методичне забезпечення	Офіційний веб-сайт НУОЗ України імені П. Л. Шупика: https://www.nuozu.edu.ua/ .
9 – Академічна мобільність	
Національна кредитна мобільність	Не передбачено
Міжнародна кредитна мобільність	Не передбачено
Навчання іноземних здобувачів вищої освіти	Не проводиться. Можливе за умови володіння українською мовою іноземними здобувачами.

2. Перелік компонент освітньо-професійної програми та їх логічна послідовність

2.1. Перелік компонент ОПП

Орієнтовний перелік освітніх компонентів (ОК) освітньої програми (ОП)

Код освітньої компоненти	Компоненти освітньої програми	Кількість годин / кредитів ЄКТС
Обов'язкові освітні компоненти ОП «Хірургія»		
ОК 01.	Організація хірургічної служби населенню	6/0,2
ОК 02.	Анестезіологія, реаніматологія та інтенсивна терапія в хірургії	30/1,0
ОК 03.	Абдомінальна хірургія	702/23,4
ОК 04.	Проктологія	90/3,0
ОК 05.	Хірургічні захворювання ендокринних органів	42/1,4
ОК 06.	Хірургічні захворювання судин	42/1,4
ОК 07.	Гнійні хірургічні захворювання	42/1,4
ОК 08.	Амбулаторна хірургія	42/1,4
Обов'язкові освітні компоненти суміжних дисциплін		
ОК 09.	Торакальна хірургія	90/3,0
ОК 10.	Трансплантологія	42/1,4
ОК 11.	Опіки та відмороження	90/3,0
ОК 12.	Хірургія серця та магістральних судин	42/1,4
ОК 13.	Невідкладна гінекологія	18/0,6
ОК 14.	Невідкладна урологія	18/0,6
ОК 15.	Дитяча хірургія	18/0,6
ОК 16.	Онкологія	90/3,0
ОК 17.	Травматологія та ортопедія	18/0,6
ОК 18.	Загальна патологія	18/0,6
ОК 19.	Нейрохірургія	18/0,6
Додаткові освітні компоненти загальної підготовки		
ОК 20.	Медицина невідкладних станів	72/2,4
ОК 21.	Військово-медична підготовка	12/0,4
ОК 22.	Військово-спеціальна підготовка	12/0,4
ОК 23.	Організація невідкладної медичної допомоги при надзвичайних ситуаціях	6/0,2
ОК 24.	СНІД і вірусні гепатити	6/0,2
ОК 25.	Особливо небезпечні інфекції	12/0,4
ОК 26.	Туберкульоз	6/0,2
ОК 27.	Клінічна імунологія	6/0,2
ОК 28.	Імунопрофілактика	6/0,2
ОК 29.	Протидія насильства в сім'ї	6/0,2

**Орієнтовний перелік практичних компонентів (ПК)
освітньої програми (ОП)**

Код практично ї компонент и	Практичний компонент освітньої програми
ОП «Хірургія»	
ПК 1	Основні нормативні документи з організації охорони здоров'я та організація амбулаторно-поліклінічної, спеціалізованої і невідкладної хірургічної допомоги
ПК 2	Накладання швів на шкіру, клітковину, паренхіматозні органи. Судинний шов. Пункція порожнин. Кишкові шви. Формування анастомозів ШКТ. Формування стом ШКТ. Розкриття гнійників.
ПК 3	Інтерпретація результатів лабораторних та інструментальних методів досліджень. Рентгенологічні методи дослідження рентгеноскопія ШКТ, фістулографія, мамографія. Навички володіння ендоскопічними методами: аноскопія, ректороманоскопія. Біопсія пункційна, інтраопераційна, ендоскопічна, лапароскопічна.
ПК 4	Види місцевого знеболення. Регіональні методи знеболення. Інтубація трахеї, пункція та катетеризація трахеї, коніотомія, трахеостомія, штучна вентиляція легень, непрямий та прямий масаж серця, дефібриляція серця, пункція серця, катетеризація центральних і периферичних вен. Післяопераційний період: догляду за хворими та інтенсивної терапії. Інтенсивна терапія при шоку. Невідкладна допомога та інтенсивна терапія при гострих ускладненнях цукрового діабету
ПК 5	Визначення груп крові за антигенними системами АВ0 та Rh. Проби на сумісність при переливанні компонентів крові. Методи і техніка переливання компонентів крові, посттрансфузійні реакції і ускладнення. Трансфузійно-інфузійна терапія. Парентеральне харчування. Зондове харчування.
ПК 6	Дренування плевральної порожнини. Торакотомія. Зашивання ран серця.
ПК 7	Пункція черевної порожнини. Лапароцентез. Лапаратомія. Гастротомія. Гастростомія. Резекція шлунку. Ваготомія. Дуоденопластика. Ентеротомія. Резекція кишки. Інтубація кишок. Ілеостомія. Колостомія. Апендектомія. Герніотомія, герніопластика. Холецистектомія. Ушивання ран печінки. Спленектомія. Ампутація кінцівок.
ПК 8	Операції при геморої. Операції при тріщині прямої кишки. Операції при парапроктиті. Висічення пілонідальної кісти куприка.
ПК 9	Пункція щитоподібної залози. Операції на щитоподібній залозі.
ПК 10	Операції при варикозному розширенні вен нижньої кінцівки: Маделунга, Нарата, Беккока, Кпяппа. Операція Лінтона-Кокета. Перев'язка, катетеризація та відновлення прохідності судин: шунтування судин.
ПК 11	Катетеризація і промивання сечового міхура. Цистоскопія. Епіцистостомія. Зашивання ран сечового міхура. Розкриття паранефриту. Операції при водянках яєчка і сім'яного канатика. Операції при варикозному розширенні вен сім'яного канатика.
ПК 12	Пункція заднього склепіння піхви. Видалення маткової труби при порушеній позаматковій вагітності. Клиновидна резекція яєчника. Видалення кісти яєчника
ПК 13	Операції при фімозі і парафімозі. Операції при крипторхізмі. Апендектомія у дітей. Хірургічне лікування у дітей різних форм непрохідності шлунково-кишкового тракту: пілоростенозу, атрезії, інвагінації, хвороби Гіршпрунга.

	Операції при торакальній та абдомінальній травмі.
ПК 14	Операції при мастопатіях і доброякісних пухлинах грудної залози. Секторальна резекція грудної залози. Радіальна мастектомія при раку грудної залози. Резекція шлунка при раку. Проксимальна резекція шлунка. Гастректомія. Гастроентеростомія. Правобічна і лівобічна геміколектомії. Резекція поперечно-ободової кишки. Резекція сигмоподібної кишки . Операція Г артмана . Висока передня резекція прямої кишки. Черевно-анальна резекція прямої кишки. Екстирпація прямої кишки.
ПК 15	Первинна хірургічна обробка ран м'яких тканин. Рання, відтермінована, пізня хірургічна обробка рани. Первинна хірургічна обробка проникаючих ран черепа. Трепанція черепа. Первинний та вторинний шов і пластика сухожилків. Невроліз, шов периферичного нерва, пластика. Первинна хірургічна обробка відкритих переломів кісток. Остеосинтез при переломах кісток. Секвестректомія. Пункція суглобів. Операції при бурситах.
ПК 16	Первинна хірургічна обробка опіків. Некректомія. Пересадка шкіри.
ПК 17	Хірургічне лікування Гнійних захворювань шкіри і підшкірної клітковини (фурункул, карбункул, гідраденіт, абсцес, флегмона, бешиха, еризипелюїд). Хірургічне лікування гнійних захворювань кісток (остеомиеліт). Хірургічне лікування гнійних захворювань суглобів та слизових сумок (артрит, бурсит). Хірургічне лікування гнійних захворювань клітковинних просторів (флегмона шиї, аксиллярна флегмона, субпекторальна флегмона, глибокі субфасціальні, міжм'язові флегмони кінцівок, флегмона заочеревинної клітковини). Хірургічне лікування гнійних захворювань кінцівок, кисті та стопи (панариції і флегмони). Хірургічне лікування гнійних захворювань залозистих органів (паротит, мастит). Хірургічне лікування гнійних захворювань серозних порожнин (перитоніт, залишкові гнійники черевної порожнини).

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

підготовки в інтернатурі лікарів за спеціальністю «Хірургія» Освітня частина

(перший рік – 3 міс (вересень – листопад, 540 год. 18 кредитів ECTS).,

другий рік – 3 міс. (січень – березень, 540 год. 18 кредитів ECTS).,

третій рік – 3 міс (квітень – червень, 540 год. 18 кредитів ECTS),

разом – 9 міс (1620 год. 54 кредити ECTS)

Код курсу	Назва курсу	Кількість годин					Кредити ECTS
		Лекції	Практика	Семінари	Самостійна робота	Разом	
Обов'язкові компоненти							
Цикли дисциплін професійної підготовки							
1.	Організація хірургічної служби населенню	2	-	4	-	6	0,2
2.	Анестезіологія, реаніматологія та інтенсивна терапія в хірургії	6	12	6	6	30	1,0
3.	Абдомінальна хірургія	30	474	120	78	702	23,4
4.	Проктологія	6	36	30	18	90	3,0
5.	Хірургічні захворювання ендокринних органів	4	16	16	6	42	1,4
6.	Хірургічні захворювання судин	4	16	16	6	42	1,4
7.	Гнійні хірургічні захворювання	4	16	16	6	42	1,4
8.	Амбулаторна хірургія	4	16	16	6	42	1,4
Суміжні цикли дисциплін професійної підготовки							
9.	Торакальна хірургія	6	36	30	18	90	3,0
10.	Трансплантологія	4	16	16	6	42	1,4
11.	Опіки та відмороження	6	36	30	18	90	3,0
12.	Хірургія серця та магістральних судин	4	16	16	6	42	1,4
13.	Невідкладна гінекологія	2	6	6	4	18	0,6
14.	Невідкладна урологія	2	6	6	4	18	0,6
15.	Дитяча хірургія	2	6	6	4	18	0,6
16.	Онкологія	6	36	30	18	90	3,0
17.	Травматологія та ортопедія	2	6	6	4	18	0,6
18.	Загальна патологія	2	6	6	4	18	0,6
19.	Нейрохірургія	2	6	6	4	18	0,6
Разом		98	762	382	216	1458	48,6
Додаткові компоненти							
Цикли дисциплін загальної підготовки							
1.	Медицина невідкладних станів	6	36	30	-	72	2,4
2.	Військово-медична підготовка	8	-	4	-	12	0,4
3.	Військово-спеціальна підготовка	8	-	4	-	12	0,4
4.	Організація невідкладної медичної допомоги при надзвичайних ситуаціях	4	-	2	-	6	0,2
5.	СНІД і вірусні гепатити	4	-	2	-	6	0,2
6.	Особливо небезпечні інфекції	8	-	4	-	12	0,4
7.	Туберкульоз	4	-	2	-	6	0,2
8.	Клінічна імунологія	4	-	2	-	6	0,2

9.	Імунопрофілактика	4	-	2	-	6	0,2
10	Протидія насильства в сім'ї	4	-	2		6	0,2
Разом		54	36	54	-	144	4,8
Базовий та річний підсумковий контроль знань				12	-	12	0,4
Державна атестація включаючи і комп'ютерний контроль				6	-	6	0,2
Загалом		152	798	454	216	1620	54,0

Практична частина

(перший рік – 8 міс (1440 год., 48,0 кредити ECTS), другий рік – 8 міс (1440 год., 48,0 кредити ECTS), третій рік – 8 міс (1440 год., 48,0 кредити ECTS), разом – 24 міс (4320 год. 144,0 кредити ECTS))

№ з/п	Назва структурного підрозділу	Код ОК	Кількість годин / кредитів ЄКТС	Кількість годин практичної роботи	самостійна робота	кількість місяців
	Хірургічне відділення, яке надає невідкладну хірургічну допомогу	ОК 01-03	1080/36	936	144	6
1.	Хірургічне відділення, яке надає планову хірургічну допомогу	ОК 01-03, 10, 19	1170/39	1014	156	6,5
2.	Торакальне відділення	ОК 09	180/6,0	156	24	1
3.	Проктологічне відділення	ОК 04	180/6,0	156	24	1
4.	Відділення гнійної хірургії	ОК 07	180/6,0	156	24	1
5.	Відділення серцево-судинної хірургії	ОК 06, 12	180/6,0	156	24	1
6.	Відділення ендокринної хірургії	ОК 05	180/6,0	156	24	1
7.	Опікове відділення	ОК 11	180/6,0	156	24	1
8.	Хірургічний кабінет поліклініки	ОК 08	180/6,0	156	24	1
9.	Травмпункт	ОК 17	90/3,0	78	12	0,5
10.	Відділення невідкладної гінекології	ОК 13	90/3,0	78	12	0,5
11.	Урологічне відділення	ОК 14	90/3,0	78	12	0,5
12.	Онкодиспансер	ОК 16	180/6,0	156	24	1
13.	Дитяче хірургічне відділення	ОК 15	180/6,0	156	24	1
14.	Нейрохірургічне відділення	ОК 19	90/3,0	78	12	0,5
15.	Патолого-анатомічне відділення	ОК 18	72/2,4	60	12	0,4
16.	Підсумковий контроль		18/0,6	18		0,1
Разом			4320/144,0	3744	576	24

Під час навчання на базі стажування лікарі-інтерни ведуть облік виконаних практичних навиків, як виконаних самостійно, так і під керівництвом або при допомозі керівника відповідно до переліку.

2.2. Структурно-логічна схема ОПП

IV. ЗМІСТ ОBOB'ЯЗKОВИХ КОМПОНЕНТ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ ІНТЕРНАТУРИ «ХІРУРГІЯ»

Курс 1	Організація хірургічної допомоги населенню на сучасному етапі 0,2 кредита (6 год.)	
Мета	Вивчити організацію хірургічної допомоги населенню, вміти аналізувати діяльність поліклініки, стаціонару, хірурга, вміти проводити експертизу тимчасової непрацездатності та знати порядок скерування хворих на МСЕК, освоїти правові основи хірургічної допомоги.	
	Знання	Уміння
	Основні нормативні документи з організації охорони здоров'я та організації амбулаторно-поліклінічної, кваліфікованої планової та невідкладної хірургічної допомоги. Основні показники санітарної і демографічної статистики, методика, розрахунок, оцінка, аналіз діяльності поліклініки, стаціонару, хірурга. Організація експертизи тимчасової непрацездатності. Показання та порядок скерування хворих на МСЕК. Правові основи хірургічної допомоги.	Розуміти та використовувати принципи управління та планування роботи хірургічної служби. Вміти аналізувати діяльність поліклініки, стаціонару, хірурга. Вміння проводити експертизу тимчасової непрацездатності та знати порядок скерування хворих на МСЕК Освоїти правові основи хірургічної допомоги.
Практичні навички/компетентності (<i>вказуємо залежно від спеціальності</i>)		
№	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
1	Заповнення документів, які засвідчують тимчасову непрацездатність.	С
2	Заповнення документів для скерування хворих на МСЕК	С
Курс 2	Анестезіологія, реаніматологія та інтенсивна терапія в хірургії 1,0 кредита (30 год.)	
Мета	Набути клінічних знань про основи анестезіологічної допомоги та реанімаційних заходах хірургічним хворим. Набути клінічних знань та практичних навичок в переливанні компонентів крові, застосуванні трансфузійно-інфузійної терапії. Навчитись застосовувати парентеральне, зондове та лікувальне харчування хірургічним хворим.	
	Знання	Уміння
	Клініко-фізіологічна оцінка загального стану хворого; визначення ступеня ризику операцій; премедикація, підготовка хворого до загального знеболення. Місцеві анестетики і види місцевого знеболення. Прийоми і методи підтримання і відновлення життєвих функцій організму: інтубація трахеї, пункція та катетеризація трахеї, коніотомія, трахеостомія, штучна вентиляція легень,	Оцінити загальний стан хворого; визначення ступеня ризику операцій; премедикація, підготовка хворого до загального знеболення. Вміти застосовувати місцеві анестетики. Проводити регіональні методи знеболення. Освоїти прийоми і методи підтримання і відновлення життєвих функцій організму: інтубація трахеї, пункція та катетеризація трахеї, коніотомія, трахеостомія, штучна вентиляція легень, непрямий та прямий масаж

<p>непрямий та прямий масаж серця, дефібриляція серця, пункція серця, катетеризація центральних і периферичних вен.</p> <p>Надання невідкладної допомоги і реанімаційні заходи при асфіксії (утоплення, повішення, аспірація сторонніх тіл), укусах отруйних змій і комах, отруєннях газами і сипучими хімічними речовинами, грибами.</p> <p>Інтенсивна терапія при шоку (гіповолемічному, травматичному, анафілактичному, септичному), тромбоеморагічному синдромі.</p> <p>Невідкладна допомога та інтенсивна терапія при гострих ускладненнях цукрового діабету: гіперглікемічній з кетоацидозом, гіперосмолярній, гіперацетонемічній та гіпоглікемічній комах.</p> <p>Методи і техніка переливання компонентів крові, посттрансфузійні реакції і ускладнення Трансфузійно-інфузійна терапія. Парентеральне харчування. Зондове та лікувальне харчування хірургічних хворих.</p>	<p>серця, дефібриляція серця, пункція серця, катетеризація центральних і периферичних вен</p> <p>Освоїти реанімаційні заходи при асфіксії (утоплення, повішення, аспірація сторонніх тіл), укусах отруйних змій і комах, отруєннях газами і сипучими хімічними речовинами, грибами</p> <p>Проводити інтенсивну терапію при шоку (гіповолемічному, травматичному, анафілактичному, септичному), тромбоеморагічному синдромі.</p> <p>Надати невідкладну допомогу та інтенсивну терапію при гострих ускладненнях цукрового діабету: гіперглікемічній з кетоацидозом, гіперосмолярній, гіперацетонемічній та гіпоглікемічній комах.</p> <p>Набути клінічних знань та практичних навичок в переливанні компонентів крові, застосуванні трансфузійно-інфузійної терапії. Навчитись застосовувати парентеральне, зондове та лікувальне харчування хірургічним хворим.</p>
--	--

Практичні навички/компетентності

(вказується залежно від спеціальності)

№	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
1	Венепункція. Венесекція	С
2	Визначення групи крові	С
3	Переливання компонентів крові та її замінників	С
4	Інфузія сольових, колоїдних, плазмозамінних розчинів, харчових речовин	С
5	Визначення групи та резус-приналежності крові	С
6	Визначення венозного тиску	С
7	Місцеве знеболення	С
8	Блокади при переломах ребер	В
9	Регіональна анестезія	С
10	Зондове годування хворих	С
11	Промивання шлунка, аспірація шлункового вмісту	С
12	Введення зонда Блекмора	В
13	Перидуральна анестезія	А
14	Інтубація трахеї	А
15	Звільнення дихальних шляхів від сторонніх тіл. Штучне дихання	В
16	Допоміжне дихання. Штучна вентиляція легенів	А
17	Закритий масаж серця	В
18	Трахеостомія	В
19	Пункція трахеї і мікроіригація бронхіального дерева	С
20	Коніотомія	С

21	Катетеризація і промивання сечового міхура	С
22	Новокаїнова блокада сім'яного канатика	С
23	Спинномозкова пункція	А
24	Непрямий масаж серця	С
25	Прямий масаж серця	А
26	Дефібриляція серця	В
27	Пункція серця,	В
28	Катетеризація центральних і периферичних вен	В
Курс 3	Абдомінальна хірургія 23,4 кредита (702 год.)	
Мета	Вивчити етіологію, патогенез, діагностику та лікування хірургічних захворювань органів черевної порожнини	
	Знання	Уміння
	Хірургічні захворювання шлунка і дванадцятипалої кишки. Метаболічний синдром. Гостра непрохідність кишок. Тромбоз і емболія судин брижі кишок. Гострий апендицит. Хірургічні захворювання тонкої кишки. Хірургічні захворювання печінки. Хірургічні захворювання жовчних шляхів. Хірургічні захворювання селезінки. Захворювання підшлункової залози. Грижі живота. Травма живота.	Вміти діагностувати хірургічні захворювання шлунка і дванадцятипалої кишки та їх ускладнення та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати метаболічний синдром та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати кишкову непрохідність та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати гострий мезентеріальний тромбоз та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати гострий апендицит та його ускладнення та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати хірургічні захворювання тонкої кишки та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати хірургічні захворювання печінки та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати хірургічні захворювання жовчних шляхів та їх ускладнення, визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати хірургічні захворювання селезінки та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати захворювання підшлункової залози та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати грижі живота та визначати лікувальну тактику Вміти діагностувати травму живота та визначати лікувальну тактику.
Практичні навички/компетентності (вказується залежно від спеціальності)		
№	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
1	Пункція черевної порожнини	В
2	Лапароцентез. Діагностичний перитонеальний лаваж	С
3	Апендектомія	С
4	Лапароскопічна апендектомія	В
5	Гастро-, дуоденотомія, висічення, екстеріоризація виразки	С
6	Операції при защемлених грижах	В

7	Ентеротомія	С
8	Резекція кишки	В
9	Ілеотрансверзостомія	В
10	Гастротомія. Прошивання варикозно-розширених вен кардіального відділу стравоходу	А
11	Цеко-, трансверзо-, сигмостомія	В
12	Інтубація кишок	В
13	Роз'єднання зрощень при спайковій кишковій непрохідності Лапароскопічний адгезіолізис	В
14	Лапаротомія при перитонітах, дренажування черевної порожнини	С
15	Інтраперитонеальний лаваж	В
16	Лапароскопічна холецистектомія	В
17	РХПГ та ПСТ	А
18	Холедохотомія і холедохостомія	А
19	Накладання білідигестивних анастомозів	А
20	Дуоденотомія, папілотомія, папілопластика	А
21	Дренажування сальникової сумки при панкреатитах	В
22	Секвестректомія, резекція хвоста підшлункової залози	А
23	Дренажування заочеревинного простору включаючи пункцій не під УЗД контролем	А
24	Операція при кістах підшлункової залози: марсупілізація, внутрішнє дренажування	А
25	Резекція шлунка за Більрот I	В
26	Резекція шлунка за Більрот II	В
27	Селективна проксимальна ваготомія	В
28	Операції при пупкових грижах включаючи лапароскопічну герніопластику	С
29	Операції при грижах білої лінії живота включаючи лапароскопічну герніопластику	В
30	Операції при пахвинних грижах включаючи лапароскопічну герніопластику	С
31	Операції при стегнових грижах	С
32	Операції при післяопераційних грижах включаючи лапароскопічну герніопластику	В
33	Спленектомія	В
34	Зашивання рани печінки	В
35	Зашивання ушкоджень кишок	В
36	Проксимальна резекція шлунка	А
37	Гастректомія	А
38	Гастротомія	А
39	Гастроентеростомія	А
40	Оглядова рентгеноскопія живота	А
41	Рентгеноскопія шлунково-кишкового тракту	А
42	Ультрасонографічне обстеження органів черевної порожнини та заочеревинного простору	А
43	Комп'ютерне обстеження органів черевної порожнини та заочеревинного	А

	простору	
44	Фіброгастродуоденоскопія	В
45	Холецистостомія	А
46	Фістулографія і фістулоскопія	В
47	Відеолапароскопічна холецистектомія	А
Курс 4	Проктологія 3,0 кредита (90 год.)	
Мета	Вивчити етіологію, патогенез, діагностику та лікування хірургічних захворювань ободової та прямої кишки	
	Знання	Уміння
	Захворювання і травми прямої кишки та заднього проходу. Захворювання ободової кишки	Вміти діагностувати захворювання і травми прямої кишки та заднього проходу та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати захворювання ободової кишки та визначати лікувальну тактику.
Практичні навички/компетентності (ззначаємо залежно від спеціальності)		
№	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
1	Пальцеве дослідження прямої кишки	С
2	Аноскопія	С
3	Ректороманоскопія	В
4	Фіброколоноскопія	А
5	Операції при геморої	С
6	Вскриття гострого парапроктиту	С
7	Висічення тріщини заднього проходу	В
8	Видалення кісти куприка	В
9	Видалення епітеліальних куприкових ходів «пілонідальна хвороба»	В
10	Правобічна і лівобічна геміколектомії. Резекція поперечно-ободової кишки	А
11	Резекція сигмоподібної кишки	А
12	Операція Гартмана	В
13	Висока передня резекція прямої кишки	А
14	Черевно-анальна резекція прямої кишки	А
15	Екстирпація прямої кишки	А
Курс 5	Хірургічні захворювання ендокринних органів 1,4 кредита (42 год.)	
Мета	Вивчити етіологію, патогенез, діагностику та лікування хірургічних захворювань ендокринних органів.	
	Знання	Уміння
	Хірургічне лікування захворювань щитоподібної та паращитоподібних залоз. Хірургічне лікування захворювань інсулярного апарату підшлункової залози. Хірургічне лікування захворювань наднирників	Вміти діагностувати хірургічні захворювання щитоподібної та паращитоподібних залоз та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати хірургічні захворювання інсулярного апарату підшлункової залози та визначати лікувальну тактику.

	Вміти діагностувати хірургічні захворювання наднирників та визначати лікувальну тактику.	
Практичні навички/компетентності (ззначаємо залежно від спеціальності)		
№	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
1	Субтотальна резекція щитоподібної залози.	А
2	Тироїдектомія.	А
3	Гемітироїдектомія.	А
4	Ампутація I пальця стопи.	С
5	Аутодермопластика	С
6	Ампутація нижньої кінцівки	В
Курс 6	Хірургічні захворювання судин 1,4кредита (42 год.)	
Мета	Вивчити етіологію, патогенез, діагностику та лікування хірургічних захворювань судин.	
	Знання	Уміння
	Захворювання венозної системи. Захворювання артеріальної системи. Ушкодження кровоносних судин. Захворювання лімфатичної системи кінцівок.	Вміти діагностувати хірургічні захворювання венозної системи та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати хірургічні захворювання артеріальної системи та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати ушкодження кровоносних судин та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати захворювання лімфатичної системи кінцівок та визначати лікувальну тактику.
Практичні навички/компетентності (ззначаємо залежно від спеціальності)		
№	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
1	Операції при варикозному розширенні вен нижньої кінцівки: Маделунга, Нарата, Бебкока, Кляппа Операція Лінтона-Кокета	В
2	Ендовенозна лазерна абляція та радіочастотна абляція вен нижніх кінцівок	С
3	Ультрасонографія судин нижніх кінцівок	А
4	Реовазографія	В
5	Капіляроскопія	С
6	Флебографія	А
7	Автовенозні шунтуючі операції на артеріях нижніх кінцівок	А
8	Накладання джгута	С
9	Наладання судинного шва	А
Курс 7	Гнійні хірургічні захворювання 1,4кредита (42 год.)	
Мета	Вивчити етіологію, патогенез, діагностику та лікування гнійних хірургічних захворювань.	
	Знання	Уміння

<p>Загальні дані про рани. Особливості і класифікація ран. Первинна хірургічна обробка рани. Рання, відтермінована, пізня хірургічна обробка рани. Загоєння рани: первинне, вторинне.</p> <p>Гнійні захворювання кісток (остеомієліти), суглобів (артрити) і слизових сумок (бурсити)</p> <p>Дегенеративні і дистрофічні захворювання суглобів і хребта. Деформації опорно-рухового апарату</p> <p>Госпітальна інфекція та її профілактика</p> <p>Гнійна рана.</p> <p>Місцеві гнійні запальні процеси.</p> <p>Сепсис.</p> <p>Перитоніт і залишкові гнійники черевної порожнини.</p> <p>Специфічні інфекції.</p>	<p>Вміти діагностувати, провести обробку рани та визначати лікувальну тактику.</p> <p>Вміти діагностувати гнійні захворювання кісток (остеомієліти), суглобів (артрити) і слизових сумок (бурсити) та визначати лікувальну тактику.</p> <p>Вміти діагностувати дегенеративні і дистрофічні захворювання суглобів і хребта та визначати лікувальну тактику.</p> <p>Вміти діагностувати госпітальну інфекцію та проводити профілактику.</p> <p>Вміти діагностувати гнійні рани та визначати лікувальну тактику.</p> <p>Вміти діагностувати місцеві гнійні запальні процеси та визначати лікувальну тактику.</p> <p>Вміти діагностувати сепсис та визначати лікувальну тактику.</p> <p>Вміти діагностувати перитоніт і залишкові гнійники черевної порожнини та визначати лікувальну тактику.</p> <p>Вміти діагностувати специфічні інфекції та визначати лікувальну тактику.</p>
---	--

Практичні навички/компетентності
(*вказується залежно від спеціальності*)

№	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
1	Пункція колінного суглоба	С
2	Первинна хірургічна обробка ран м'яких тканин	С
3	Секвестректомія	В
4	Операції при бурситах	В
5	Пункційне дренирування періапендикулярного абсцесу під контролем УЗД	В
6	Розкриття міжпетлевих абсцесів	С
7	Розкриття абсцесу Дугласового простору	В
8	Розкриття піддіафрагмального абсцесу	В
9	Пункція абсцесів черевної порожнини під УЗД контролем	А
Курс 8	Амбулаторна хірургія 1,4 кредита (42 год.)	
Мета	Вивчити організацію амбулаторної хірургічної допомоги, хірургічне лікування Гнійних та негнійних захворювань шкіри та підшкірної клітковини.	
Знання		Уміння

<p>Організація амбулаторної хірургічної допомоги. Гнійні захворювання шкіри та підшкірної клітковини. Негнійні захворювання шкіри та підшкірної клітковини.</p>	<p>Освоїти правові нормативи діяльності хірурга в поліклініці, диспансерний огляд, експертизу тимчасової непрацездатності хірургічних хворих Вміти діагностувати гнійні захворювання шкіри та підшкірної клітковини та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати негнійні захворювання шкіри та підшкірної клітковини</p>	
<p>Практичні навички/компетентності (зазначаємо залежно від спеціальності)</p>		
№	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
1	Розкриття карбункулів, гідраденітів	С
2	Розкриття абсцесів	С
3	Операції при підшкірному, шкірному панариціях, пароніхії	С
4	Операції при сухожилковому і кістковому панариціях	С
5	Розкриття гнійників кисті	С
6	Видалення доброякісних пухлин м'яких тканин (ліпом, фібром)	С
7	Видалення доброякісних пухлиноподібних утворів м'яких тканин (атером, гігром)	С
8	Видалення сторонніх тіл з м'яких тканин	С
9	Місцеве знеболення при гнійних захворюваннях кисті	С
10	Пункція абсцесів підшкірної клітковини	С

**V. Суміжні цикли дисциплін професійної підготовки
15,4 кредита (462 год.)**

№ з/п	Назва курсу	Кількість годин/кредитів ЄКТС
1.	Торакальна хірургія	90/3,0
2.	Трансплантологія	42/1,4
3.	Опіки та відмороження	90/3,0
4.	Хірургія серця та магістральних судин	42/1,4
5.	Невідкладна гінекологія	18/0,6
6.	Невідкладна урологія	18/0,6
7.	Дитяча хірургія	18/0,6
8.	Онкологія	90/3,0
9.	Травматологія та ортопедія	18/0,6
10.	Загальна патологія	18/0,6
11.	Нейрохірургія	18/0,6

VI. Додаткові програми

**Додаткові компоненти
4,67 кредита (140 год)**

№з/п	Назва курсу	Кількість годин/кредитів ЄКТС
1.	Медицина невідкладних станів	72/2,4
2.	Військово-медична підготовка	12/0,4
3.	Військово-спеціальна підготовка	12/0,
4.	Організація невідкладної медичної допомоги при надзвичайних ситуаціях	6/0,2
5.	СНІД і вірусні гепатити	6/0,2
6.	Особливо небезпечні інфекції	12/0,
7.	Туберкульоз	6/0,2
8.	Клінічна імунологія	6/0,2
9.	Імунопрофілактика	6/0,2
10.	Протидія насильства в сім'ї	6/0,2

**Практичні навички/компетентності,
якими повинен володіти лікар за спеціальністю «Хірургія»**

Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
Заповнення документів, які засвідчують тимчасову непрацездатність.	С
Заповнення документів для скерування хворих на МСЕК	С
Венепункція. Венесекція	С
Визначення групи крові	С
Переливання компонентів крові та її замінників	С
Інфузія сольових, колоїдних, плазмозамінних розчинів, харчових речовин	С
Визначення групи та резус-приналежності крові	С

Визначення венозного тиску	С
Місцеве знеболення	С
Блокади при переломах ребер	В
Регіональна анестезія	С
Зондове годування хворих	С
Промивання шлунка, аспірація шлункового вмісту	С
Введення зонда Блекмора	В
Перидуральна анестезія	А
Інтубація трахеї	А
Звільнення дихальних шляхів від сторонніх тіл. Штучне дихання	В
Допоміжне дихання. Штучна вентиляція легенів	А
Трахеостомія	В
Пункція трахеї і мікроіригація бронхіального дерева	С
Коніотомія	С
Катетеризація і промивання сечового міхура	С
Новокаїнова блокада сім'яного канатика	С
Спинномозкова пункція	А
Непрямий масаж серця	С
Прямий масаж серця	А
Дефібриляція серця	В
Пункція серця	В
Катетеризація центральних і периферичних вен	В
Пункція черевної порожнини	В
Лапароцентез. Діагностичний перитонеальний лаваж	С
Апендектомія	С
Лапароскопічна апендектомія	В
Гастро-, дуоденотомія, висічення, екстеріоризація виразки	С
Операції при защемлених грижах	В
Ентеротомія	С
Резекція кишки	В
Ілеотрансверзостомія	В
Гастротомія. Прошивання варикозно-розширених вен кардіального відділу стравоходу	А
Цеко-, трансверзо-, сигмостомія	В
Інтубація кишок	В
Роз'єднання зрощень при спайковій кишковій непрохідності Лапароскопічний адгезіолізис	В
Лапаротомія при перитонітах, дренажування черевної порожнини	С
Інтраперитонеальний лаваж	В
Лапароскопічна холецистектомія	В
Холедохотомія і холедохостомія	А
Накладання білідигестивних анастомозів	А
Дуоденотомія, папілотомія, папілопластика	А
Дренажування сальникової сумки при панкреатитах	В
Секвестректомія, резекція хвоста підшлункової залози	А

Дренування заочеревинного простору включаючи пункцій не під УЗД контролем	А
Операція при кістах підшлункової залози: марсупілізація, внутрішнє дренування	А
Резекція шлунка за Більрот I	В
Резекція шлунка за Більрот II	В
Селективна проксимальна ваготомія	В
Операції при пупкових грижах включаючи лапароскопічну герніопластику	В
Операції при грижах білої лінії живота включаючи лапароскопічну герніопластику	В
Операції при пахвинних грижах включаючи лапароскопічну герніопластику	В
Операції при стегнових грижах	В
Операції при післяопераційних грижах включаючи лапароскопічну герніопластику	В
Спленектомія	В
Зашивання рани печінки	В
Зашивання ушкоджень кишок	В
Проксимальна резекція шлунка	А
Гастректомія	А
Гастротомія	А
Гастроентеростомія	А
Оглядова рентгеноскопія живота	А
Рентгеноскопія шлунково-кишкового тракту	А
Ультрасонографічне обстеження органів черевної порожнини та заочеревинного простору	А
Комп'ютерне обстеження органів черевної порожнини та заочеревинного простору	А
Фіброгастродуоденоскопія	В
Холецистостомія	А
Фістулографія і фістулоскопія	В
Відеолапароскопічна холецистектомія	А
Пальцеве дослідження прямої кишки	С
Аноскопія	С
Ректороманоскопія	В
Фіброколоноскопія	А
Операції при геморої	В
Вскриття гострого парапроктиту	С
Висічення тріщини заднього проходу	В
Видалення кісти куприка	В
Видалення епітеліальних куприкових ходів «пілонідальна хвороба»	В
Правобічна і лівобічна геміколектомії. Резекція поперечно-ободової кишки	А
Резекція сигмоподібної кишки	А
Операція Гартмана	В
Висока передня резекція прямої кишки	А
Черевно-анальна резекція прямої кишки	А
Екстирпація прямої кишки	А
Субтотальна резекція щитоподібної залози.	А
Тироїдектомія.	А
Гемітироїдектомія.	А
Ампутація I пальця стопи.	С

Аутодермопластика	С
Визначення площі термічної травми у відсотках до поверхні тіла, глибини та ступені пошкодження шкіри та підлягаючих тканин.	А
Визначення індексу тяжкості пошкодження при опіках.	А
Визначення ступеня тяжкості опікового шоку.	А
Складання та реалізація програми інтенсивної терапії опікового шоку.	С
Складання та реалізація програми інтенсивної терапії гострого періоду опікової хвороби.	А
Складання та реалізація програми інтенсивної терапії сепсису, септичного шоку.	А
Проведення хірургічної обробки опікової рани.	С
Визначення показань до ранньої декомпресивної некротомії, некрофасціотомії при глибоких циркулярних опіках кінцівок, тулуба, шиї, промежини.	В
Визначення показань до ранньої тангенціальної, секвенціальної або фаціальної некротомії.	В
Складання та реалізація програми лікування опіків дихальних шляхів та ускладнень.	С
Проведення раннього хірургічного лікування при електротравмі.	С
Визначення обсягу надання допомоги на II етапі військово-медичної евакуації у постраждалих з опіками.	А
Визначення показань до консервативної та хірургічної реабілітації хворих з опіками реабілітації у хворих з опіками.	С
Ампутація нижньої кінцівки	В
Операції при варикозному розширенні вен нижньої кінцівки: Маделунга, Нарата, Беккока, Кляппа Операція Лінтона-Кокета	В
Ендовенозна лазерна абляція та радіочастотна абляція вен нижніх кінцівок	С
Ультрасонографія судин нижніх кінцівок	А
Реовазографія	В
Капіляроскопія	С
Видалення маткової труби при порушеній позаматковій вагітності	В
Видалення кісти яєчника	В
Клиновидна резекція яєчника	В
Флебографія	А
Автовенозні шунтуючі операції на артеріях нижніх кінцівок	А
Накладання джгута	С
Наладання судинного шва	А
Пункція колінного суглоба	С
Первинна хірургічна обробка ран м'яких тканин	С
Секвестректомія	В
Операції при бурситах	В
Пункційне дренивання періапендикулярного абсцесу під контролем УЗД	В
Розкриття міжпетлевих абсцесів	С
Розкриття абсцесу Дугласового простору	В
Розкриття піддіафрагмального абсцесу	В
Пункція абсцесів черевної порожнини під УЗД контролем	А
Розкриття карбункулів, гідраденітів	С
Розкриття абсцесів	С

Операції при підшкірному, шкірному панариціях, пароніхії	С
Операції при сухожилковому і кістковому панариціях	С
Розкриття гнійників кисті	С
Видалення доброякісних пухлин м'яких тканин (ліпом, фібром)	С
Видалення доброякісних пухлиноподібних утворів м'яких тканин (атером, гігром)	С
Видалення сторонніх тіл з м'яких тканин	С
Місцеве знеболення при гнійних захворюваннях кисті	С
Пункція абсцесів підшкірної клітковини	С
Трепанція черепа	В
Первинна хірургічна обробка проникаючих ран черепа	В
Остеосинтез при переломах кісток	В
Первинна хірургічна обробка відкритих переломів кісток	С
Епіцистостомія	С
Операції при водянках яєчка і сім'яного канатика	В
Операції при варикозному розширенні вен сім'яного канатика	В
Зашивання ран сечового міхура	В
Розкриття паранефриту	С
Первинна хірургічна обробка опіків	В
Пересадка шкіри	В
Операції при гемопневмотораксі	В
Операції при проникаючих травмах грудної клітки	В
Торакотомія, зашивання рани серця	В
Операції при мастопатіях і доброякісних пухлинах грудної залози	В
Секторальна резекція грудної залози	В
Радіальна мастектомія при раку грудної залози	В
Резекція шлунка при раку	В
Методи біопсії солідної пухлини та лімфатичних залоз для пато-гістологічної та імуно-гістохімічної діагностики	С
Операція Дюкена	В
Техніка формування стом (нефростома, трахеостома, шийна езофагостома, гастростома за методикою Кадера, єюностома за Майдлем, ілеостома, колостома)	В
Методика радикальних оперативних втручань при меланомі	В

Для кожної компетенції, практичної навички визначенаються в кожному з діапазонів від «А» до «С»:

А: Має знання. **В:** Асистує. **С:** Виконує самостійно.

ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА лікаря-інтерна за спеціальністю «Хірургія»

Повинен знати:

- чинне законодавство про охорону здоров'я та нормативні документи, що регламентують діяльність органів управління та закладів охорони здоров'я;
- організацію хірургічної та травматологічної допомоги;
- організацію роботи травмпунктів, швидкої і невідкладної медичної допомоги за умов екстремальних ситуацій;
- основи права в медицині;
- права, обов'язки та відповідальність лікаря-хірурга;
- показники роботи лікувально-профілактичних установ, травмпунктів, хірургічних стаціонарів;
- організацію диспансерного нагляду, лікарського контролю;
- роботу лікарсько-консультативної та медико-соціальної експертної комісії;
- нормальну та патологічну анатомію і фізіологію, топографічну анатомію;
- константи гомеостазу, водно-електролітного обміну, взаємозв'язок функціональних систем у здорових та хворих;
- загальні, функціональні та спеціальні методи дослідження;
- сучасну класифікацію хірургічних захворювань;
- клініку інфекційних захворювань, "гострого живота", суміжних станів;
- правила оформлення медичної документації; сучасну літературу за фахом та методи її узагальнення.

Повинен вміти:

- керуватися чинним законодавством України про охорону здоров'я та нормативно-правовими актами, що визначають діяльність органів управління та закладів охорони здоров'я, організацію хірургічної і травматологічної допомоги;
- проводить цілеспрямоване клінічне обстеження хворого;
- визначає обсяг лабораторних, рентгенологічних та інших спеціальних досліджень, оцінює їх результати;
- проводить диференційну діагностику;
- визначає тяжкість стану хворого;
- надає невідкладну медичну допомогу хворим при термінальних станах, групових та масових ураженнях;
- здійснює нагляд за побічними реакціями/діями лікарських засобів;
- визначає показання до госпіталізації за профілем захворювання, тактику медикаментозного та оперативного лікування з урахуванням стану хворого, необхідності передопераційної підготовки;
- застосовує сучасні методи лікування та диспансеризації хворих хірургічного профілю;
- працює в тісному контакті з суміжними спеціалістами та службами;
- керує роботою середнього медичного персоналу;
- дотримується принципів медичної деонтології;
- планує роботу та проводить аналіз її результатів;
- веде лікарську документацію;
- постійно удосконалює свій професійний рівень.

Форма атестації (порядок оцінювання)

Поточне оцінювання здійснюється керівниками груп лікарів-інтернів у НУОЗ України імені П. Л. Шупика шляхом контролю за рівнем оволодіння компетентностями, зазначеними у відомості обліку відвідувань та успішності, яка є додатком до програми підготовки в інтернатурі.

У разі, якщо за результатами поточного оцінювання встановлено, що базою стажування не надано необхідного обсягу роботи відповідно до програми підготовки в інтернатурі, вирішується питання із зміни бази стажування.

Проміжне оцінювання здійснюється:

профільною кафедрою НУОЗ України імені П. Л. Шупика за результатами проходження освітньої частини програми підготовки в інтернатурі;

куратором лікарів-інтернів на базах стажування з метою перевірки ступеня оволодіння відповідними компетентностями по завершенню вивчення кожного курсу практичної частини програми підготовки в інтернатурі.

Результати проміжного оцінювання ступеня оволодіння відповідними компетентностями фіксуються у відомості обліку відвідувань та успішності та враховуються під час підсумкового оцінювання за шкалою відповідно до вимог програми підготовки в інтернатурі за конкретною спеціальністю.

По закінченню строку підготовки в інтернатурі лікарі-інтерни проходять підсумковий контроль у формі атестації для визначення знань і практичних навичок з присвоєнням звання «Лікар-спеціаліст» за спеціальністю «Хірургія».

До атестації для визначення знань та практичних навичок з присвоєнням звання «Лікар-спеціаліст», допускаються лікарі-інтерни, які повністю виконали програму підготовки в інтернатурі.

Виконання програми інтернатури засвідчується заліковими відомостями (відомостями обліку відвідувань та успішності лікаря-інтерна), які подаються кафедрами НУОЗ України імені П. Л. Шупика, що здійснює підготовку лікарів-інтернів, до відділу інтернатури не пізніше, як за тиждень до початку атестації.

Допуск лікарів-інтернів до проведення атестації для визначення знань та практичних навичок з присвоєнням звання «Лікар-спеціаліст» оформлюється наказом ректора НУОЗ України імені П. Л. Шупика.

Підсумкове оцінювання (атестація) лікарів-інтернів включає:

- 1) ліцензійний інтегрований іспит «Крок 3»;
- 2) іспит з оволодіння практичними навичками, по закінченню якого проводиться співбесіда зі спеціальності.

У разі нескладання лікарем-інтерном іспиту «Крок 3» він має право один раз повторно його скласти. Повторне складання іспиту допускається у будь-який наступний термін його проведення.

Іспит з оволодіння практичними навичками та співбесіда зі спеціальності:

- 1) оволодіння практичними навичками перевіряється шляхом виконання лікарем-інтерном трьох пакетів практичних завдань та ситуаційних задач відповідно до Програми навчання в інтернатурі;

2) зміст іспиту базується на визначеному програмою підготовки лікаря-інтерна переліку практичних навичок та умінь, якими повинен оволодіти лікар-спеціаліст відповідної спеціальності, та їх необхідної кількості (повторюваності для оволодіння);

3) оцінка іспиту з оволодіння практичними навичками та вміннями іспиту здійснюється за системою оцінювання, визначеною у Програмі навчання в інтернатурі;

4) для проведення іспиту з оволодіння практичними навичками та вміннями залучають реальних, стандартизованих або віртуальних пацієнтів, манекени, фантоми, прилади, обладнання, набори даних, ситуаційні завдання, з урахуванням особливостей кожної конкретної спеціальності;

5) результати іспиту з оволодіння практичними навичками та вміннями оформлюється протоколом засідання атестаційної комісії та доводиться до відома лікарів-інтернів одразу після закінчення засідання комісії.

Атестацію на визначення знань та практичних навичок з присвоєнням звання «Лікар-спеціаліст» з конкретної спеціальності проводять атестаційні комісії, склад яких затверджує ректор НУОЗ України імені П. Л. Шупика. До складу такої комісії входять: завідувачі профільних кафедр, що здійснюють підготовку лікарів-інтернів, професори та доценти профільних кафедр (куратори – відповідальні за підготовку лікарів-інтернів на кафедрах), спеціалісти органів (закладів) охорони здоров'я (куратори лікарів-інтернів на базах стажування).

Головами атестаційних комісій наказом Міністерства охорони здоров'я України призначаються досвідчені фахівці, зазвичай завідувачі профільних кафедр, що здійснюють підготовку лікарів-інтернів.

За результатами атестації (позитивними) НУОЗ України імені П. Л. Шупика оформлюється та видається сертифікат лікаря-спеціаліста.

При негативному результаті іспиту з оволодіння практичними навичками та вміннями лікар-інтерн вважається таким, що не засвоїв вміння і не оволодів практичними навичками, передбаченими програмою підготовки в інтернатурі, та відповідно вважається неатестованим.

Можливість повторного складання іспиту з оволодіння практичними навичками та вміннями не передбачено.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

підвищення рівня теоретичної та практичної підготовки лікарів-інтернів, їх професійної готовності до самостійної професійної діяльності за фахом з присвоєнням звання «Лікар-спеціаліст» за спеціальністю 222 Медицина, професійна кваліфікація лікар - спеціаліст за спеціальністю «Хірургія» (згідно з Національним класифікатором України «Класифікатор професій»):

2221.2/20517 лікар-хірург.

**ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ, НА ЯКИХ БАЗУЄТЬСЯ
ПРИМІРНА ПРОГРАМА, РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА, ЕЛЕКТРОННІ
РЕСУРСИ**

1. Закон «Про вищу освіту» - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я» Наказ МОЗ України від 29 березня 2002 року № 117.
3. Постанова Кабінету міністрів України №762 від 07 липня 2021 «Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти»
4. Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти 2015 – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-п>.
5. Наказ Міністерства освіти і науки України №584 від 30.04.2020 «Про внесення змін до Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти».
6. Наказ Міністерства охорони здоров'я України №1254 від 22.06.2021 (zareestrovano v Ministerstvi yustitsii Ukraini 17 serpnia 2021 roku za №1081/36/36703) Про затвердження Положення про інтернатуру та вторинну лікарську (провізорську) спеціалізацію.
7. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) – https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/04_2016_ESG_2015.pdf
8. Амбулаторна хірургія/Коржик Н.П., Миронюк О.М. –К.: Книга Плюс, 2010. –264 с.
9. Амбулаторна хірургія: посіб. для лікарів заг. практики/В. М. Ждан, М. В. Ткаченко, М. І. Кравців; Вищ. держ. навч. закл. України "Укр. мед. стоматол. акад.". - Полтава: АСМІ, 2018. - 204 с.: табл., мал.
10. Аноректальная хирургия: профилактика и лечение осложнений/Марио Пескатори [пер. с англ. А. Лангнера]. — Москва: Олимп–Бизнес, 2019. — 264 с.
11. Бойова травма серця, грудної аорти та магістральних судин кінцівок: посібник/В. В. Лазоришинець [та ін.]; ред. В. І. Цимбалюк; Тернопільський національний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського МОЗ України. - Тернопіль: ТДМУ "Укрмедкнига", 2019. - 428 с.
12. Видеоэндоскопическая диагностика и минимально инвазивная хирургия холелитиаза/ред. М.Е. Ничитайло. – К.: ВСИ "Медицина", 2013. – 296 с.
13. Военно-польова хірургія: [практ. і навч. посібник]/Я. Л. Заруцький [та ін.]; ред. д-ра мед. наук проф. Я. Л. Заруцького, д-ра мед. наук проф. В. Я. Білого. - Київ: Фенікс, 2018. - 544 с.: рис., табл.
14. Военно-польова хірургія: підручник/Заруцький Я. Л. [та ін.]; ред. д-ра мед. наук, проф. Я. Л. Заруцького і акад. НАМН України, д-ра мед. наук, проф. В. М. Запорожана. - Одеса: Одес. медун-т, 2016. - 415 с.: рис.
15. Гінекологія/В. К. Ліхачов - Вінниця: Нова Книга, 2022. – 688 с.
16. Гнійно-септична хірургія. Навчальний посібник/ С.Шаповвал. –Медицина. –2019.- 192с.
17. Гнойные заболевания пальцев и кисти/Горб Л. И., Зубаха А.Б., Лигоненко А.В., Черная И.А., Шумейко И.А., Стороженко А.В., Дигтярь И.И., Ярошенко Р.А.. – Полтава. -2019 - 124 с.
18. Гострі гнійні захворювання: анатомо -клінічне обґрунтування та ос -нови хірургічної допомоги: навчальний посібник для студентів медичних факультетів вищих навчальних закладів III -IV рівня акредитації та ліка -рів -інтернів за спеціальністю 222 «Медицина»/О. А. Григор'єва, А. С. Писаренко, Е.Р. Скаковський. –Запоріжжя : ЗДМУ, 2018. –75 с
19. Декомпенсований цироз печінки/Русин В.І., Сипливий В.О., Русин А.В., Береснєв О.В., Рум'янцев К.Е.. – Ужгород, 2006. – 229с.
20. Діагностика та моніторинг ендотоксикозу у хірургічних хворих: монографія /Годлевський А.І., Саволук С.І. – Вінниця: Нова Книга, 2015. – 232 с.

21. Ендокринологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / [Боднар П.М., Фомін П.Д., Шепетько Є.М. [та ін.]; ред. проф. Боднара П.М.- вид. 3, переробл. та допов. – Вінниця: Нова Книга, 2013. – 480 с.
22. Ендоскопічна хірургія: навчальний посібник для студентів старших курсів медичних закладів вищої освіти, лікарів-інтернів, резидентів, слухачів закладів післядипломної освіти, які готують фахівців у галузі “Охорона здоров’я” зі спеціальності “Хірургічні хвороби”/В. М. Запорожан [та ін.]; ред.: В. М. Запорожан, В. В. Грубнік. - Київ: ВСВ "Медицина", 2019. - 592 с.
23. Еталони практичних навичок зі спеціальності «Хірургія»: навчальний посібник/Бобров О. Є., Паламарчук В. І., Тураєв П. І., Гвоздяк М. М., Мендель М. А. – К., видавничий дім «Асканія», 2011 – 157с.
24. Загальна хірургія з клінічною психологією: підруч. для студентів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівня акредитації/О. Є. Каніковський [та ін.]; ред. О. Є. Каніковського [та ін.]. - Вінниця: Рогальська І. О., 2015. - 589 с.: іл., табл.
25. Загальна хірургія: [підруч. для студентів ВНЗ]/[В. П. Андрущенко та ін.]; ред. проф.: Я. С. Березницького [та ін.]. - 2-ге вид. - Вінниця: Нова Книга, 2020. - 342 с.: рис., табл. - (Національний підручник).
26. Загальна хірургія: базовий підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації/М. Д. Желіба [та ін.]; ред. М. Д. Желіба. - 2-е вид., виправ. - Київ: ВСВ "Медицина", 2016. - 448 с.
27. Загальна хірургія: базовий підручник для студентів вищих навчальних закладів - медичних університетів, інститутів й академій/С. Д. Хіміч [та ін.]; ред.: С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба. - 3-е вид., виправ. і доп. - Київ: ВСВ "Медицина", 2018. - 608 с.
28. Загальна хірургія: підручник/П. О. Герасимчук [та ін.]; ред. П. О. Герасимчук; Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України. - Тернопіль: ТНМУ "Укрмедкнига", 2020. - 696 с.: іл.
29. Загальна хірургія: підручник для студентів вищих навчальних закладів МОЗ України/В. П. Андрущенко [та ін.]; ред. Я. С. Березницький [та ін.]. - Вінниця: Нова Книга, 2018. - 344 с.: іл.
30. Інноваційні малоінвазивні технології в хірургічному лікуванні хронічних захворювань вен нижніх кінцівок: монографія/С.І. Саволук, В.А. Ходос, В.С. Горбовець, М.І. Музь, Р.А. Геращенко. – Київ – Вінниця: ПП Балюк І.Б. – 2020. – 146 с.
31. Кваліфікація порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини: метод. рек./[О. В. Процюк, Д. О. Алексеева-Процюк]. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2018. – 55 с.
32. Керівництво з воєнно-польової терапії (спеціальна частина)/Г.В. Мясников. – К., 2015. – 256 с.
33. Кисты и кистозные опухоли поджелудочной железы/Ничитайло М., Снопок Ю., Булик И. - К.: ЧАО Полиграфкнига, 2012. – 544 с.
34. Клінічна трансфузіологія. Частина IV. Нормативно-правові аспекти гемо трансфузіології/ред. Польового В.П., Левченко О.М., Малигон О.І., Загороднього В.В. //Одеса: Медуніверситет, -2017. -338 с.
35. Клінічна доплерівська ультрасонографія/За. ред. Пола Л. Алана та ін./пер. з англ. – Львів: Медицина світу, 2007. – 374 с.
36. Медицина надзвичайних ситуацій. Організація надання першої медичної допомоги: підручник /Тарасюк В.С., Матвійчук М.В., Паламар І.В., Корольова Н.Д., Кучанська Г.Б., Новицький Н.О. - К.: «Медицина», 2011. – 526 с.
37. Методи консервативної та хірургічної реабілітації у постраждалих з наслідками опіків: Навчальний посібник/Г.П. Козинець, Ю.М. Васильчук, В.Д. Пінчук [та ін.] – Київ, СП «Інтертехнодрук Поліграфсервіс», 2010. – 100 с.

38. Методичні вказівки до практичних занять з хірургії (модуль 8): Навчальний посібник/Безродний Б.Г., Колосович І.В., Короткий В.М. [та ін.]; ред. Б. Г. Безродного- К.: ВПЦ «Експрес», 2017. - 614 с.
39. Мінінвазивна хірургія ускладнених форм гострого калькульозного холециститу: автореф. дис. ... д-ра мед. наук: 14.01.03/Коломійцев Василь Іванович; Нац. акад. мед. наук України, ДУ "Нац. ін-т хірургії та трансплантології ім. О.О. Шалімова". - Київ, 2015. - 40 с.: табл.
40. Наказ МОЗ України від 30.09.2013 р. № 838 «Про систему комбустіологічної допомоги в Україні».
41. Невідкладна військова хірургія./пер. з англ. –Київ, Наш Формат, 2015. –568 с.
42. Невідкладні стани в хірургії: навчальний посібник/К. М. Бобак, А. І. Бобак, В. В. Киретів, О. М. Парійчук, І. В. Сарахман, І. І. Романишин, Л. Б. Бандрівський, О. С. Брунарська; ред. Л. М. Ковальчука.— К.: ВСВ «Медицина», 2017.— 560 с.
43. Неотложная урология Руководство для врачей /Белый Л.Е. – Харьков, Мед. Информ. Агенство, 2011. – 472 с.
44. Онкологія : підручник/А. І. Шевченко, О. П. Колеснік, Н. Ф. Шевченко [та ін.] ; ред. А. І. Шевченка. –Вінниця : Нова Книга, 2020. –488 с
45. Онкологія: підручник/Ю.В. Думанський, А.І. Шевченко, І.Й. Галайчук [та ін.]; ред. Г.В. Бондаря, А.І. Шевченка, І.Й. Галайчука. —2-е вид., переробл. та допов. — К. : ВСВ «Медицина», 2019. —520 с.
46. Оперативна хірургія і топографічна анатомія голови та шиї: баз. підруч. для студентів стоматол. ф-тів ВНЗ МОЗ України IV рівня акредитації/Півторак В. І. [та ін.]; ред. проф. Півторака В. І., проф. Проніної О. М. - Вінниця: Нова Книга, 2016. - 310 с.: іл. - (Національний підручник).
47. Оперативна хірургія та топографічна анатомія: національний підручник для студентів вищих медичних начальних закладів IV рівня акредитації/Ю. Т. Ахтемійчук [та ін.]; ред. М. П. Ковальський. - 3-є вид., виправ. - Київ: ВСВ "Медицина", 2016. - 504 с.: 40 с. кольор. вкл.
48. Оптимізація лікування пухлин середостіння: методичні рекомендації/В. Д. Захаричев, А. В. Ганул. - Київ: [б. в.], 2016. - 28 с.
49. Перитоніт – одвічна проблема невідкладної хірургії: монографія/ред. В.П. Польового, В.В. Бойко, Р.І. Сидорчука. – Чернівці: Медуніверситет, 2012. – 376 с.
50. Післяопераційні грижі живота/Фелештинський Я.П.. – К.: ТОВ «Бізнес–Логіка» 2012. – 200 с.
51. Политравма: хирургия, травматология, анестезиология, интенсивная терапия /Фомін П.Д. [та ін.], ред. Ф.С. Глумчера, П.Д. Фоміна, Є.Г. Педаченко, В.Г. Гетьмана, Г.Г. Рощина. -К.: 2012.- 780 с.
52. Рак молочної залози у жінок: управління факторами ризику/В. В. Рудень, Д. Є. Москвяк-Лесняк. - Львів: ЛНМУ імені Данила Галицького, 2017. - 129 с.
53. Рани: загальні поняття, діагностично-лікувальні підходи на догоспітальному та ранньому госпітальному етапах : навч. посіб. : для лікарів-слухачів післядипл. освіти, лікарів-інтернів вищ. мед. навч. закл. /І. С. Зозуля,Б. І. Слонецький,М. В. Максименко,А. І. Зозуля,І. В. Вербицький; За ред.І. С. Зозуля.–Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2013.–105 с.
54. Руководство по амбулаторной хирургии: учеб. пособие/ред. В. В. Скибы; Министерство здравоохранения Украины, Киев. мед. ун-т УАНМ. – К.: Агенство «Україна», 2012 – 382с.
55. Спаечный синдром/Шальков Ю.Л., Гамидов А.Н. – Харьков: Коллегиум, 2010. – 244 с.
56. Топографічна, клінічна анатомія та оперативна хірургія: зб. тест. завдань для студентів вищ. мед. закл. III - IV рівня акредитації та лікарів-інтернів за фахом 222

- "Медицина"/М. А. Волошин, Е. Р. Скаковський, О. А. Григор'єва; Запоріж. держ. мед. ун-т. - Запоріжжя: ЗДМУ, 2018. - 280 с. - Бібліогр.: с. 277-278.
57. Травматологія та ортопедія: підручник/О. А. Бур'янов [и др.] ; ред.: Г. Г. Голка, О. А. Бур'янов, В. Г. Климовицький ; МОЗ України. -Вінниця : Нова книга, 2019 – 132 с.
  58. Трансплантологія: для студентів вищих навчальних закладів МОЗ України та лікарів-інтернів закладів (факультетів) післядипломної освіти МОЗ України/С. П. Кравченко, Р.В. Луценко, О. А. Шкурупій ; Укр. мед. стоматол.акад. -Полтава : УМСА, 2018. – 262 с.
  59. Трахеостома: короткий опис втручання та догляду/Ю. О. Серезко. - Київ: [б. в.], 2016. - 28 с.
  60. TNM класифікація злоякісних пухлин: методичний посібник: пер. з англ./ред. А. І. Шевченко; пер. з англ. О. П. Колесникова [та ін.]. - Вінниця: ПП "Нова книга", 2019. - 88 с.
  61. Ургентна абдомінальна хірургія. Навчальний посібник/В.І. Ляховський, І.І. Немченко, О.М. Люлька, О.П. Ковальов, О.Г. Краснов, Т.В. Городова-Андрєєва. – Полтава, ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2018. – 224с.
  62. Урологія: підручник/С.П.Пасечников [та ін.]; ред. С.П.Пасечников - Вінниця: Нова Книга, 2019. – 400 с.
  63. Хирургия поврежденных при политравме мирного и военного времени: учебное пособие/В. Д. Шейко; ВГУЗУ «УМСА». –Полтава: ООО «АСМИ», 2015. –557 с.
  64. Хірургічні хвороби: підручник /Березницький Я.С., Вільцанюк О.А., Желіба М.Д., Фомін П.Д. [та ін.]/ред. П.Д.Фоміна, професора Я.С. Березницького. - К.: ВСВ «Медицина», 2016.- 408 с.
  65. Хірургічні ускладнення ін'єкційної наркоманії: проблеми та особливості лікування/І. Д. Герич, А. Г. Іфтодій, О. В. Більцан. - Львів-Чернівці: Букрек, 2016. - 488 с.: іл.
  66. Хірургічні хвороби: національний підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації/Я. С. Березницький [и др.]; ред.: П. Д. Фомін, Я. С. Березницький. - Київ: ВСВ "Медицина", 2016. - 408 с.: 8 с. кольор. вкл.
  67. Хірургія надзвичайних ситуацій: навч. посібник/Володимир Дмитрович Шейко, Борис Пилипович Лисенко, Анатолій Леонідович Челішвілі та ін.; заг. ред. В.Д. Шейко; УМСА. -Полтава, - 2007 (РВВ УМСА). -144 с.
  68. Хірургія гнійно-некротичних ускладнень за синдрому діабетичної стопи/І. Я. Дзюбановський [та ін.]; ДВНЗ "Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського МОЗ України". - Тернопіль: ТДМУ "Укрмедкнига", 2018. - 316 с.: іл.
  69. Хірургія надзвичайних ситуацій: навч. посіб./Шейко В. Д., Панасенко С. І., Челішвілі А. Л.; Укр. мед. стоматол. акад. - Полтава: Астроя, 2019. - 217 с.: рис., табл. ірургія пошкоджень. Надання екстреної медичної допомоги в центрі травми багатопрофільної лікарні: посібник/І. О. Воробей [та ін.]; ред. О. В. Мазуренка, Г. Г. Рощина; Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика. - Київ: Гордон, 2018. - 154 с.: рис., табл.
  70. Хірургія природженої непрохідності тонкої кишки у новонароджених дітей: монографія/Слепов О. К., Мигур М. Ю. - Київ: БАРМИ, 2021. - 255 с.: рис., табл.
  71. Хірургія серцевих ушкоджень. Особливості сучасної доктрини = Хирургия сердечных поврежденных. Особенности современной доктрины = Surgery of heart injuries. Feature of modern concert/В. В. Бойко [та ін.]. - Харків: Промінь, 2016. - 156 с.: іл.
  72. Хірургія шийного відділу хребта: [монографія]/Є. І. Слинько, М. В. Хижняк, Ю. Є. Педаченко; ДУ "Ін-т нейрохірургії ім. А. П. Ромоданова НАМН України". - Київ: Інтерсервіс, 2019. - 463 с.: рис., табл.
  73. Хірургія: в 2-х т. Т. 1.: підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів/С. О. Бойко [та ін.]; ред.: П. Г. Кондратенко, В. І. Русин. - Вінниця: Нова Книга, 2019. - 704 с.: іл.

74. Хірургія: навч. посіб./О. Б. Кутовий [та ін.], ред. д-ра мед. наук, проф. О. Б. Кутового; ДЗ "Дніпропетр. мед. акад. МОЗ України", Каф. хірургії №2. - Дніпропетровськ: Усик Т. Л., 2015. Ч. 1. - 2015. - 287 с.: рис., табл.
75. Хірургія: підручник/О. М. Кіт, А. О. Боб, В. С. Жуковський; ДВНЗ "Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського МОЗ України". - 2-е вид., перероб і доп. - Тернопіль: ТДМУ "Укрмедкнига", 2019. - 620 с.: іл.
76. Хірургія: підручник для студентів вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів освіти I-II рівнів акредитації/О. М. Кіт [та ін.]; ДВНЗ "Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського". - 2-е вид., без змін. - Тернопіль: ТДМУ "Укрмедкнига", 2016. - 644 с.
77. Хірургія: підручник: в 2-х т. Т. 1: Загальна хірургія з основними видами хірургічної патології. Лікування хворого в хірургічному стаціонарі: підручник/Р. О. Сабадишин [та ін.]. - Вінниця: ПП "Нова книга", 2018. - 784 с.: рис. Хірургія: підручник: у 2 т. Т. 2: Спеціальна хірургія/Сабадишин Р. О. [та ін.]- Вінниця: Нова Книга, 2018. - 588 с.: рис.
78. Хірургія: Том 3 (книга 1) базовий підручник/Я. С.Березницький [та ін.]; ред. Я. С.Березницького, М. П. Захараша, В. Г. Мішалова. - Дніпропетровськ: РВА "Дніпро - VAL", 2011. - 780 с.
79. Хірургія: Том 3 (книга 2) базовий підручник/Я.С.Березницький [та ін.]; ред. Я. С. Березницького, М. П. Захараша, В. Г. Мішалова. - Дніпропетровськ: РВА "Дніпро - VAL", 2011. - 782 с.
80. Холодова травма/Г.П. Козинець, В.М. Денисенко, А.В. Сотников // – Вказівки з воєнно-польової хірургії. – К.: СПД Чалчинська Н.В., 2014. – 396 с.
81. Холодова травма/Г.П. Козинець: Навчальний посібник – К.: Логос, 2013. – 156 с.
82. Beunon, J., Harris, D.A., Davies, M., Evans, M. (Eds.) Coloproctology. A Practical Guide. Springer 2017. - 338 p.
83. Clinical anatomy and operative surgery = Клінічна анатомія та оперативна хірургія : textbook for English-speaking foreign students/О. V. Tsyhykalo. - Vinnytsia : Nova knyha, 2020. - 528 p. : fig. - Бібліогр.: с. 527.
84. Clinical Anatomy and operative surgery = Клінічна анатомія та оперативна хірургія : textbook for students of higher medical education establishments/О. М. Slobodian [et al.] ; ed. V. Yu. Yershov. - Kyiv : AUS Medicine Publishing, 2018. - 504 p. : il.
85. General surgery : [пер. з укр.]/[V. P. Andriushchenko et al.] ; ed. by Berezytsky Ya. S. [et al.] . - 2nd ed. - Vinnytsia : Nova Knyha, 2020. - 327 p.
86. General surgery = Загальна хірургія : textbook for students of higher medical educational establishments/S. D. Khimich [et al.] ; ed.: S. D. Khimich, M. D. Zheliba. - Kyiv : AUS Medicine Publishing, 2019. - 536 p.: il.
87. General surgery = Загальна хірургія : textbook for students of higher educational institutions/V. P. Andriushchenko [et al.] ; ed. Ya. S. Berezytsky [et al.]. - Vinnytsya : Nova Knyha, 2019. - 328 p. : il.
88. General surgery = Загальна хірургія : textbook for students of the higher medical education of the Ministry of Health of Ukraine/V. P. Andriushchenko [et al.] ; ed. Ya. S. Berezytsky [et al.]. - 2nd ed. - Vinnytsia : Nova Knyha, 2020. - 328 p. : il.
89. General surgery : [textbook]: [пер. з укр.]/V. P. Andriushchenko et al.; ed. by Berezytsky Ya. S. [et al.] . - 2nd ed. - Vinnytsia: Nova Knyha, 2020. - 327 p.: fig., tab.
90. General surgery =Загальна хірургія :/V. P. Andriushchenko [et al.] ; ed. by Ya. S. Berezytskyi, M. P. Zakharash, V. G. Mishalov, V. O. Shidlovskiyi. - Vinnytsia : Nova knyha, 2019. - 327 p.
91. Sidawy, Anton N. and Perler, Bruce A., "Rutherford's Vascular Surgery and Endovascular Therapy" (2018). Faculty Bookshelf. -133 p.

92. Surgery : [textbook for students of higher med. educational institutions]/[Kateryna M. Amosova et al.] ; ed. by Berezhnyts'kyu Ya. S., Zakharash M. P., Mishalov V. G. - Vinnytsia : Nova Knyha, 2016. - 711 p. : fig. - (Національний підручник).
93. Surgery : [textbook for students of higher med. educational institutions]/[Kateryna M. Amosova et al.] ; ed. by Berezhnyts'kyu Ya. S., Zakharash M. P., Mishalov V. G. - Vinnytsia : Nova Knyha, 2016. - 711 p. : fig. - (Національний підручник).
94. Surgery = Хірургія : textbook for students of higher medical educational institutions of Ministry of Health of Ukraine/К. М. Amosova [et al.] ; ed.: Ya. S. Berezhnyts'kyu, M. P. Zakharash, V. G. Mishalov. - 3rd ed. - Vinnytsya : Nova Knyha, 2021. - 712 p.
95. Surgery = Хірургія : textbook for students of higher medical educational institutions of Ministry of Health of Ukraine/К. М. Amosova [et al.] ; ed.: Ya. S. Berezhnyts'kyu, M. P. Zakharash, V. G. Mishalov. - 3rd ed. - Vinnytsya : Nova Knyha, 2021. - 712 p. : il.
96. Topographical anatomy and operative surgery : textbook for English-speaking foreign students/O. V. Tsyhykalo. - 3rd ed. - Vinnytsia : Nova Knyha, 2018. - 528 p.
97. Topographical anatomy and operative surgery Топографічна анатомія та оперативна хірургія : textbook for English-speaking foreign students/O. V. Tsyhykalo. - 3rd ed. - Vinnytsya : Nova Knyha, 2018. - 528 p. : il.